HERINNERINGEN AAN HET OERWOUD.

Uit mijn dagboek van 1923 en 1924.

II (*slot*)

DOOR

L. JUNKER

Na deze afdwaling vatten wij den draad van ons verhaal weder op. De voortvluchtigen behoorden tot de familie van den bedrogen echtgenoot. Zij hadden het gebruik gevolgd en op den overtreder de botofeti toegepast. Dit is een samengesteld woord, boto beteekent omringen en feti vechten. In werkelijkheid wordt niet gevochten, omdat de dief niet tot tegenweer mag overgaan; hij wordt eenvoudig afgeranseld. Het komt ook niet zelden voor dat een van de familieleden van den beleedigden echtgenoot, of dat deze zelf, den eerroover neerschiet. Bij de Matjaunegers doodt de beleedigde zich zelf, om bloedwreker voor den overspeler te worden. Hoe meer personen om een vrouw afgestraft worden, hoe grooter aanzien deze geniet. De vrouwen vinden het heel gewoon dat de mannen om haar mishandeld worden en bekreunen er zich niet in het minste om wanneer, zooals in het onderhavige geval, de mishandeling een tragischen afloop heeft.

Ik wist dat het te Ganzee wonende waarnemende hoofd van Bedoddi, Abenta, de tio van twee der voortvluchtigen was. Daarom stelde ik aan het Parket voor dezen en den boschneger Avokati gevangelijk naar Paramaribo te zenden. Men wilde echter van deze vrijheidsberooving niet hooren. Gelukkig evenwel had de mishandeling ten deele in een huis, dat Abenta te Bedoddi bezat, plaats gehad. Hij en Avokati waren tegenwoordig geweest bij de afranseling van den overleden boschneger en aangezien vermoeden van medeplichtigheid aanhouding wettigt, kreeg ik mijn zin. Ik wist dat, zoodra de beide arrestanten naar Paramaribo waren overgebracht, het slechts korten tijd zou duren of de beschuldigten zouden zich eveneens in verzekerde bewaring bevinden. Teneinde alle moeilijkheden in het boschnegergebied te voorkomen, hield ik een vergadering en noodigde alle hoofden

uit met het Parket naar Kabelstation te reizen, teneinde aldaar de beslissing te vernemen of het onderzoek moest worden voortgezet, dan wel als geëindigd beschouwd kon worden. Avokati kreeg eveneens een voor hem zeer vereerende invitatie, de blanken uitgeleide te doen. Alles verliep volgens program. Op den ochtend van de afreis werd de commandant der politie ingelicht en gedurende de reis kwam deze met Avokati in gesprek; tusschen twee haakjes moet hier vermeld worden dat Avokati de doortrapste boschneger is dien ik, gedurende mijn lange aanraking met het volk waartoe hij behoort, ben tegengekomen. Ik ben er dan ook van overtuigd dat op de eene of andere wijze zijn wantrouwen gaande gemaakt werd en dat hij gedurende de reis van Ganzee naar Kabelstation besloten heeft uit te knippen. Met den politiecommandant sprak hij in het geheim af de voortvluchtigen te zullen halen. Onze rechercheur dacht het Parket op een verrassing te kunnen onthalen en te Kabelstation aangekomen zond hij Avokati naar het bosch. Toen na aankomst van den trein Abenta en Avokati gearresteerd zouden worden, bleek laatstgenoemde verdwenen te zijn. Het overbrengen van den ouden Abenta naar de trein lokte een ontzettende weklacht der aanwezige vrouwen uit, terwijl de overige hoofden bedremmeld stonden te kijken en begrepen dat zij in een val geloopen waren.

Bij aankomst te Paramaribo leek het aanvankelijk alsof de geheele tocht als een mislukking beschouwd zou moeten worden, maar reeds twee dagen later werden twee der voortvluchtigen door de boschnegers aan de autoriteiten overgeleverd en binnen een week waren allen in verzekerde bewaring te Paramaribo. Abenta werd schadeloos gesteld en de schuldigen werden door het Hof van Justitie tot dwangarbeid veroordeeld.

Het door mij aan den gouverneur uitgebrachte rapport over de reis en omtrent de gedurende deze opgedane bevindingen, gaf den landvoogd aanleiding het grootopperhoofd aan te schrijven en hem uit te noodigen naar Paramaribo te komen, teneinde aldaar den toestand te bespreken.

Hetgeen gedurende het in het boschnegergebied ingesteld onderzoek het meest op den voorgrond is komen te staan, is de algeheele ontstentenis van de uitoefening van het gezag door de hoofden geweest. Geen enkele dezer had de macht eenigen maatregel aangaande de voedselvoorziening voor leden van den stam, resp. onderstam te treffen. Het grootopperhoofd had bij geen van de onderstammen, welke de federatie van den stam vormen, iets in te brengen. Met uitzondering van de hoofden die tot zijn eigen

clan behoorden, vreesde hij deze; in het bijzonder voor den kapitein Tjentokette van het groote dorp Goejaba had hij grooten angst. Sedert zijn benoeming tot grootopperhoofd had hij nooit een dorp aan den benedenstroom bezocht. Niettegenstaande Jankosoe door de meeste hoofden van den stam gehaat en in het algemeen om zijn verregaande inhaligheid veracht werd, zou niemand zich permitteeren aan zijn gevoelens uiting te geven. Integendeel, wanneer de persoon van het grootopperhoofd in een gesprek werd betrokken, liet men zich met den grootsten eerbied over hem uit. Van deze door de vrees voor bovenzinnelijk machten afgedwongen veinzenrij kon de minder met den toestand in het boschland bekende ambtelijke wereld in de stad gemakkelijk de dupe worden, terwijl bovendien de betrouwbare gegevens nopens boschneger-aangelegenheden waarover de bureaux beschikten niet overtalrijk bleken. Bij den stam der Saramaccanen is dit sedert het ingrijpen door Baron van Heemstra veel beter geworden.

Toen mij in 1921 de inning van de rijstschuld werd opgedragen, kon ik op de gouvernements secretarie zoo goed als geen aantekeningen omtrent de sociale verhoudingen en de bestuursinrichting bij de boschnegers vinden. De weinige die ik vond nam ik als leiddraad mede. Het bleek echter dat sommige ter secretarie als zoodanig bekende hoofden reeds lang waren overleden, terwijl andere, die voor hun onderhebbenden rijst van het gouvernement hadden ontvangen, of verkeerde namen hadden opgegeven, of sedert jaren in Cayenne vertoefden. Reeds voor dat mij de opdracht voor het instellen van een onderzoek naar de economische gesteldheid in het boschland van Suriname werd verstrekt, had ik een begin gemaakt met aantekeningen omtrent de getalsstrekke en de bij de boschnegers heerschende toestanden te verzamelen. Teneinde echter volkomen ingelicht te zijn en den opdrachtgever juist te kunnen voorlichten, ging ik er toe over den stam der Saramaccanen te registreeren. Van dit register, waarin ook alle kwesties van beheer en opvolging van hoofden werden opgenomen, de onderstammen zijn vermeld, welke den hoofdstam vormen, alsmede de ligging der 62 dorpen is aangegeven, werd ter secretarie een afschrift vervaardigd. Sedert dien is men, ten minste wat de Saramaccanen betreft, beter aangaande boschneger-aangelegenheden geörienteerd.

Op het schrijven van den gouverneur reageerde Jankosoe in het geheel niet. Een tweede schrijven werd wel beantwoord, doch daarin werd bericht dat de granman wegens ziekte onmogelijk

naar Paramaribo kon reizen. Van boschnegers die uit den Granrio gekomen waren en die den granman aan den Pikienrio bezocht hadden, vernam ik dat de ziekte van Jankosoe een zuiver verzinzel was. Ook uit andere bronnen vloeiden mij berichten toe, uit welke opgemaakt kon worden dat Jankosoe wel wilde komen, doch dat de invloeden van bovenzinnelijke machten sterker werkten dan de oproeping van den gouverneur. Vooral de drager van een koenoe (wraakgeest) te Goddo, het grootste boschnegerdorp aan de Boven-Suriname, had den granman verboden op reis te gaan. Toen ook aan een derde oproeping geen gevolg werd gegeven, besloot de gouverneur in te grijpen. Aan mij werd opgedragen den weerspannige voor den landvoogd te geleiden.

Deze opdracht is het begin geweest van een der gewaagdsten ondernemingen gedurende mijn leven in het oerwoud. Ik wist dat het beheer aan den Pikioenrio door driekwart van den stam werd verwenscht, doch ook dat ik bij ieder aanranding der onafhankelijkheid voor het gesloten front van den stam zou komen te staan. Het grootopperhoofd is nu eenmaal het symbool der onafhankelijkheid van den stam; Jankosoe mocht in de oogen van de meeste stamleden een verachtelijke persoon zijn, als granman was hij onschendbaar. Wilde ik bij deze onderneming succes hebben, dan zou dit in de eerste plaats van een alles bedwingende macht afhangen, welke ik tegenover dit denkbeeld zoude kunnen stellen. Ik deelde daarom den landvoogd mede dat ik zonder steun van een militaire patrouille geen kans zag de opdracht tot uitvoering te brengen en maatregelen werden getroffen om mij van een zoodanige patrouille te doen vergezellen, waarna ik mij aan de uitwerking van een plan de campagne kon wijden.

Drie jaren te voren had ik als steunpunt in het vallengebied het reeds hierboven vermeld kamp 10 opgericht. Voorts werd de strategische beteekenis van dit kamp nog verhoogd door de omstandigheid dat ik van daaruit in vroeger jaren een verbinding gekapt had met een Noord-Zuid loopende „balatalijn”, welke het mogelijk maakte rondom de groote vallen te marcheeren. In deze lijn had ik daar waar een naar de rivier toe loopend pad afbuigt, dat in het boschnegerdorp Pada eindigt, een grooten krapaboorn gemerkt met de letters B.W. Van uit Pada kon ik dus, wanneer ik verzet zou ontmoeten en het mij onmogelijk zou zijn over de vallen terug te trekken, te voet in twee à drie dagen naar kamp 10 komen.

Een luitenant werd als commandant van het detachement aangewezen, dat mij zou steunen. Met hem besprak ik alle

bijzonderheden; ook vervaardigde ik ter oriëntering in het terrein een nauwkeurige kaart. In de eerste plaats droeg ik een boschwachter op de lijn spoorweg — monding Gran- of Marowijnekreek open te kappen en mij te Kabelstation omtrent den toestand van den weg rapport uit te brengen. Eerst toen de boschwachter gerapporteerd had dat de lijn goed begaanbaar was, werd hij in het geheim ingewijd. Hem werd opgedragen naar de lijn terug te keeren, deze waar het noodig zou blijken te verbeteren en het detachement, dat acht dagen later te Dam zou aankomen, langs de lijn naar de Surinamerivier te geleiden. Aan de arbeiders en de nieuwsgierige Aucaners die langs den spoorweg zwerven, moest verteld worden dat het in de bedoeling lag het goudplacer Gran-placer in de Marowijnekreek weer in werking te brengen.

Ik had slechts vier stadsarbeiders op den tocht mede genomen. Twee dezer, Hokahing en de Indiaan Jakob, zouden aan de Marowijnekreek achterblijven, om met een aantal gehuurde boschnegers het kampement voor de militairen in orde te brengen. Na aankomst dezer laatsten zouden de beide arbeiders ter beschikking van den commandant blijven. Mij zouden mijn kok Bottso en een arbeider vergezellen. Buitendien had ik den kapitein Frederici, bij de boschnegers Diriforo genoemd, in dienst genomen. Dit hoofd had grooten invloed op vele andere hoofden; velen zagen in hem den toekomstigen granman der Saramaccanen. Bij den aanhang van Jankosoe gold hij als een verrader; Diriforo stoorde zich echter niet aan de bedreigingen der Matjaunegers en ging met mij mede. Te Ganzee wist hij Abenta te overreden als stuurman op te treden van de boot welke ons naar de bovenrivier zou brengen.

Niemand aan de rivier giste wat er op handen was. Noch Frederici noch Abenta zouden mij vergezeld hebben, wanneer zij geweten hadden dat acht dagen na mijn aankomst te Ganzee het verkeer op de bovenrivier onderbroken zou worden.

Wat het plan aangaat het volgende: De gouverneur van Suriname had een proclamatie tot de hoofden der Saramaccanen gericht, bij welke bekend gemaakt werd dat op den twaalfden Maart de Surinamerivier op de hoogte der monding van de Marowijnekreek door een militaire bezetting afgesloten zou worden. Alle verkeer van en naar de bovenrivier werd stopgezet. Deze maatregel werd getroffen omdat het grootopperhoofd, niettegenstaande herhaalde oproepingen, geen gevolg aan den last van den landvoogd gegeven had om voor dezen te verschijnen. De rivier zou afgesloten blijven totdat de granman zich bij den

ambtenaar zou melden dien de gouverneur naar de Boven-Suriname had gezonden en die de proclamatie aan de betrokkenen voorlezen zou.

Ik had besloten de rivier zoo ver mogelijk op te varen en de hoofden van den stam voor een vergadering op te roepen. Tegelijkertijd zou ik Jankosoe uitnoodigen op de vergadering aanwezig te zijn.

Ik was op den vierden Maart van Paramaribo vertrokken en reisde dienzelfden dag via Kabelstation naar Ganzee. De patrouille zou den 11den Maart Paramaribo verlaten en den 12den vanuit Dam naar de Surinamerivier marcheeren. Hokahing zou op dien dag vanaf tien uur des ochtends met de corjalen aan de monding van de kreek liggen, om de militairen over de rivier te zetten. De bezetting zou om twaalf uur des middags van den 12en Maart een voldongen feit zijn. De voeding der militairen zou door zorg van den opzichter der Balata Compagnie Suriname, welke maatschappij nabij Ganzee een magazijn had, naar kamp 10 opgevoerd worden.

Reeds den dag na aankomst te Ganzee zond ik Hokahing naar kamp 10, terwijl ik den daarop volgenden dag op reis ging. Toen ik in den namiddag van dien dag het kamp even aandeed, hadden de boschnegers reeds heel wat palmbladeren gekapt voor het afdekken der hutten van den landmeter, die acht dagen later met zijn arbeiders werd verwacht. Wij overnachtten op het hoogste terras der Mingotirivallen en hadden heel wat bezoek van een in de nabijheid gelegen boschnegerdorp. Het ging zeer vriendschappelijk toe; niemand vermoedde enig kwaad.

De reis vorderde buitengewoon snel. Reeds in den avond van den tweeden dag kon ik de leegstaande hutten op den Mamadam betrekken. Op al mijn vroegere reizen had ik dezen gevreesden val eerst op den derden dag van de reis bereikt. Om dezen te kunnen overtrekken moeten, zooals ook bij het overtrekken van de meer stroomafwaarts liggende vallenreeks, de booten ontladen en de lading naar boven getransporteerd worden. Ten slotte moet de leege boot over de rotsterrassen gesleept en op de bovenste verdieping van den val weder geladen worden. Dezelfde manoeuvre zou nog eens op de Koesikamba uitgevoerd moeten worden, daar de waterstand lager werd, hoe meer wij vorderden.

In de dorpen welke ik aandeed teneinde de heerschende stemming te kunnen peilen, werd ik overal vriendelijk ontvangen. Eerst den vierden dag van de reis veranderde de situatie. Ik bleef te Pokigron, een christendorp, een filiaal van Ganzee, over-

nachten. In het dorp vertoefde een vrouw uit den Granrio, die tot den onderstam van Frederici, dien der Loangonegers, behoorde. Gedurende de avonduren had ik gelegenheid een gesprek dat tusschen beiden gevoerd werd te beluisteren. De vrouw vertelde aan Frederici dat Jankosoe in goeden gezondheidstoestand verkeerde, doch niet naar Paramaribo kon reizen omdat de koenoe er bezwaren tegen ingebracht had. Men had aan de bovenrivier reeds vernomen dat Junker de rivier opvoer; ook wist men dat hij niets goeds in het schild voerde. Met het oog hierop had men de granobia te Dahome geraadpleegd. De granobia is de fetisch der Saramaccanen, welke in den nog eens komenden strijd met de blanken de overwinning moest aanbrengen. Aan dezen fetisch werden bloedige offers gebracht; blanken mochten te Dahome geen voet aan den wal zetten en zelfs de Christenen vreesden deze obia.

Later in den avond kwam de mij vergezellende arbeider Helstone bij mij aan de hangmat, hij had het een en ander van het gesprek tusschen Diriforo en de vrouw uit Loango opgevangen. Nog later, Helstone had mij reeds verlaten, kwam ook Diriforo in de hut en sprak mij aan. Ik deed echter alsof ik sliep en de kapitein hield zich daarop met het in orde brengen van zijn hangmat bezig. Kort daarna hoorde ik hem prevelen en toen ik hem door de mazen van den klamboe heen gadesloeg, zag ik hem op de knieën liggen. Nadat hij zijn gebed geëindigd had, hij behoorde tot de roomsch-katholieke gemeente, nam hij uit zijn koffertje twee obia, een soort armbanden, welke hij, een aan den linker bovenarm en den anderen aan den rechter voet, ging dragen. Op dezen avond lag ik nog lang wakker. Het werd mij duidelijk dat ik reeds den volgenden dag handelend zou moeten optreden. Gaarne zou ik tot Botopassi zijn doorgevaren; van de gezindheid der Domininegers echter, die de streek aldaar bewoonden, was ik niet zeker. Ik besloot daarom in het gebied der Awananegers te blijven. Deze konden het niet verkroppen dat Jankosoe in 1898, door valschelijk den stok van Arabi, het eerste door het bestuur der Kolonie benoemde grootopperhoofd uit den clan der Awananegers, te Paramaribo te vertoonen, om daarmee aan te kunnen geven dat hij, Jankosoe, de rechtmatige pretendent voor den rang van granman was, tot hoofd van den stam benoemd werd. Buiten de Awana maakten de Loango en de grootste onderstam, de Nassynegers, rechten op de waardigheid van grootopperhoofd geldend. Deze omstandigheden bepaalden den door mij te volgen weg; slechts de toepassing van „verdeel en heersch” zou mij het gewenschte succes verzekeren.

Den volgenden ochtend verlieten wij reeds om zes uur Pokigron. De boschnegers waren zeer zwijgzaam en toen wij tegen acht uur een klein rotseilandje aandeden om te ontbijten, vroeg Frederici mij na het eten te mogen spreken. Nauwelijks had Bottse de borden weggenomen, of de kapitein begon: „Mijnheer, wij zijn bang geworden; de negers aan de bovenrivier beweren dat U naar het boschnegergebied is gereisd om den granman uit zijn ambt te ontzetten”.

Ik liet den kapitein niet uitspreken en deelde hem koraf mede dat ik tot Aurora zou doorreizen. Aldaar zouden de boschnegers vernemen wat ik namens den gouverneur mede te deelen had. In geen geval zou Jankosoe afgezet worden. Ik voegde er aan toe dat ik den gouverneur verzocht had niet daartoe over te gaan. Men was niet erg gesticht over mijn mededeeling, doch men gehoorzaamde; de reis werd voortgezet. Toen wij het groote dorp Abenaston naderden gaf ik mijn voornemen te kennen aldaar een vergadering te houden. Frederici droeg dan ook zorg dat het hoofd en de oudsten van het dorp bij elkaar werden geroepen. Ik deelde de vergadering mede dat ik alle hoofden te Aurora wilde toespreken. Het hoofd van Abenaston moest onmiddellijk boodschappers naar Goejaba en Slee uitzenden. De beide opperhoofden dezer dorpen zouden de overige opperhoofden en hoofden oproepen. De oude kapitein voldeed met grooten spoed aan mijn opdracht; toen wij ongeveer twee uren later over een val trokken voeren ons de twee aangewezen boodschappers reeds voorbij. Zooals later bleek hebben de opperhoofden niet getalmd, doch onmiddellijk na aankomst van mijn boodschappers de hunne uitgezonden. Saweh, de kapitein van Slee, zond zijn bassias, de dorpspolitie, naar den Pikienrio, zoodat ook het grootopperhoofd bijtijds omtrent de vergadering te Aurora in kennis gesteld werd. Tegen elf uur van den 12 en Maart waren alle aanzienlijke hoofden van het gebied der boschnegers dat boven de groote vallen is gelegen, in het schoollocaal te Aurora in vergadering bijeen. Frederici en Awagi, een hoofd der Nassynegers, kwamen mij dit melden; in hun gezelschap begaf ik mij naar de school en heette den hoofden welkom. Daarop deelde ik mede dat de gouverneur van Suriname mij gezonden had om de hoofden er van in kennis te stellen dat het grootopperhoofd geen gevolg had gegeven aan de oproeping van den gouverneur om voor hem te verschijnen. De oproeping had drie malen plaats gehad en de gouverneur was door de laatste uitvluchten van Jankosoe tot de overtuiging gekomen dat het grootopperhoofd niet wilde verschijnen, zoodat

het vermoeden bestond van verzet tegen het bestuur der Kolonie. De granman zoude echter nog eenmaal in de gelegenheid gesteld worden zijn plicht te vervullen; de gedelegeerde van den gouverneur zou hem voor den laatsten keer oproepen te Paramaribo te verschijnen. Teneinde aan dezen eisch kracht bij te zetten was besloten een gedeelte van het gebied der Saramaccanen door een militaire afdeeling te bezetten en de rivier ter hoogte van kamp 10 voor het vrije verkeer te sluiten. Zoodra het grootopperhoofd zich bij den gedelegeerde van den gouverneur zou melden en zich bereid verklaren in gezelschap van dezen naar Paramaribo te reizen, zou de bezetting opgeheven worden.

Deze toespraak gaf, in het Saramaccaansch vertaald, den inhoud weer der door den gouverneur van Suriname uitgevaardigde proclamatie. In ademlooze stilte werd ik aangehoord; duidelijk was de consternatie op ieders gezicht te lezen, toen de passage omtrent de afsluiting der rivier werd uitgesproken.

In het vervolg zeide ik nog dat, ongeveer op denzelfden tijd dat ik den wil van den gouverneur had bekend gemaakt, de afsluiting der rivier een voldongen feit was geworden. Hieraan voegde ik toe dat ik de vergadering zou verlaten, teneinde de hoofden in de gelegenheid te stellen over de maatregelen welke getroffen moesten worden te beraadslagen.

Ongeveer een uur later haalden mij Frederici en Awagi weder in de woning van den zendeling af. In de vergadering werd ik door het hoofd van het dorp Dahome toegesproken. Soenji, de intieme vriend van Jankosoe, wilde mij overhalen naar den Pikienrio door te reizen om den granman persoonlijk omtrent alles in kennis te stellen. Ik wees dit voorstel van de hand en voegde er aan toe dat ik den volgenden dag stroomafwaarts, tot naar Anjamakkakondre, een kleine nederzetting aan den rechter oever der rivier, zou reizen en aldaar tien dagen op de aankomst van Jankosoe zou wachten. Na verloop van dezen tijd zou ik naar kamp 10 afreizen en mij bij de militaire bezetting voegen. Niets zou deze besluiten kunnen veranderen.

Men zag in dat het ernst was en besloot den brief voor den granman aan te nemen en dezen van het gebeurde in kennis te stellen. Slechts de lijfarts van Jankosoe en diens vertrouweling, de doortrapte boschneger Atoe Dentoe, welken de overige boschnegers Makanti Dentoe, dat is knoopendraaier noemden, volgde mij in de woning van den zendeling, om mij alsnog over te halen naar den Pikienrio door te reizen. „De granman is doodziek”, pleitte hij, „U zijn vriend zult hem toch zeker niet willen vermoorden.”

Ik doorzag den opzet; men wilde mij naar de bovenrivier lokken, teneinde de granobia te Dahome tegen de blanken te doen optreden. Nu lachte ik om het toovermiddel; daar echter ongelukken op een reis niet uitgesloten zijn en een malaria-aanval een heel gewone zaak is, bedankte ik hartelijk voor het risico het tot nu behaalde succes op het spel te zetten. Alles wat mij zou kunnen overkomen, zou, wat van zelf spreekt, als tegenwerking der obia beschouwd worden. Daarom antwoordde ik den doortrapten neger:

„Wanneer de granman werkelijk zoo ernstig ziek is, dan bestaat er alle reden hem zoo spoedig mogelijk naar Paramaribo te doen reizen. Daar zijn kundige doctoren die hem spoedig zullen opknappen”.

Teleurgesteld vertrokken de negers uit den Pikienrio, terwijl de tegenstanders van Jankosoe in hun vuistje lachten.

Den volgenden dag vertrok ik stroomafwaarts. Even stroomopwaarts van de uitmonding van de Koentakkakreek loopt van den rechter oever der rivier een machtige rotspartij als een schier-eiland in deze uit. Op de hoogste rots werd de vlag aan een langen stok geheschen en aan den oever een geriefelijk kampeement ingericht. Op dezelfde rots zou ik acht jaren later een der onaangenaamste nachten van mijn leven moeten doorbrengen. In den vooravond van den eersten April 1931 van het dorp Abanaston verdreven, waar ik in den stroomenden regen getracht had onderdak te vinden, moest ik den geheelen nacht, in gezelschap van den consul der U.S.A., onder den blooten hemel, in een tropische, uren aanhoudende regenbui, op deze rots blijven vertoeven. Dit is echter een later verhaal.

In de eerste plaats richtte ik, door een goed functioneerenden estafettendienst, een vlugge verbinding met kamp 10 in. De schrik zat er in, dus kon ik alles gedaan krijgen. Bij den toen heerschenden buitengewoon lagen waterstand in de rivier, bevond zich mijn standplaats bijna drie dagreizen stroomopwaarts van het detachement waarop ik eventueel zou moeten steunen. Aan dit traject, het gebied der groote vallen, liggen zes boschnegerdorpen. Door middel van heel kleine corjalen, ieder bemand met twee boschnegers, door de hoofden der dorpen aangewezen, werd de afstand in één dag afgelegd.

Mijn groote laadboot lag altijd tot vertrek gereed. Het was zoodanig geregeld dat slechts de hangmatten gesjord en met de kookgereedschappen naar de boot behoeften gebracht te worden, om onmiddellijk te vertrekken. Tot aan de landing van het dorp

Pada werden slechts eenige stroomversnellingen aangetroffen, die geen oponthoud veroorzaakten. Van deze landing uit liep een voetpad bijna recht West naar den hiervoren vermelden door mij gemerkten boom. Met behulp van het kompas kon van daaruit in een flinken dagmarsch kamp 10 bereikt worden. Men kon nooit weten welk verloop de bezetting van het boschnegergebied kon hebben en aan een veiligen terugtocht door het oerwoud was in ieder geval de voorkeur te geven boven het minder veilige terugtrekken langs de rivier.

Tegen den avond van den vierden dag van het verblijf te Anjamakkakondre werd een met spoed van de bovenrivier komende corjaal gemeld. Tot mijn niet geringe verbazing stapte eenigen tijd later het hoofd der Nassynegers, Awagi, uit de boot. Deze kapitein is de uitgeslagenste bedelaar onder alle hoofden. Men kon Awagi niet kwijt raken voordat al zijn wenschen vervuld waren. Zijn begroeting was ceremonieel en zeer terughoudend, zoodat ik begon met het ergste te vermoeden. Het viel echter mede. Toen de beide mij vergezellende hoofden, Awagi en ik gezeten waren begon deze zijn activiteit bij de uitlevering van Jankosoe, zooals hij het noemde, flink op te hemelen. Hij voegde er aan toe dat hij, Awagi, hoopte dat de blanken dit niet zouden vergeten. Daarna berichtte het hoofd der Nassynegers, na de Awana wel de grootste onderstam, dat de Loangonegers uit den Granrio en de Nassynegers te Ganmankondre energiek tegen de bezetting van het onafhankelijke gebied geprotesteerd hadden. Het hoofd Alombé van den Granrio had gedreigd met de Loangonegers naar den Pikienrio te zullen oprukken en de Nassynegers hadden besloten deze actie te steunen. Ik hoorde Frederici, die tot de Loango behoort, een zucht slaken.

Awagi deelde verder mede dat te verwachten was dat zich het grootopperhoofd binnen eenige dagen bij mij zou aanmelden.

Den volgenden dag, des avonds zeer laat, brachten boodschappers van het dorp Baaikoetoe een brief, waarin de patrouillecommandant schreef dat hij een tocht uit kamp 10 naar Pada zou maken. Weder vier dagen later ontving ik een ander bericht uit kamp 10; wegens gebrek aan drinkwater moest de patrouille verkort worden. Men was aan de Prittiprati bij een boschnegerdorp uit het bosch gekomen. De boschnegers waren zeer onhebbelijk en wilden geen booten afstaan om naar kamp 10 af te varen. Slechts onder bedreiging met de wapenen voldeden de negers aan het verzoek van den patrouillecommandant, de patrouille naar kamp 10 te geleiden. Ik beschouwde de geschie-

denis als een ernstig symptoom. Het dorpje der onwillige negers was een filiaal der Papoto, een groote onderstam, welke aan de samenvloeiing van Gran- en Pikiénrio gevestigd was en ook eenige dorpen aan de Suriname bewoonde. Het was niet onmogelijk dat er tusschen het lang uitblijven van Jankosoe en het ondervonden verzet verband bestond. In ieder geval besloot ik te verhuizen, dichter naar mijn terugtochtsweg toe. Op Vrijdag den 21en Maart reisde ik dan ook naar het begin der lijn bij het dorp Pada. Den volgenden dag bedankte ik de Ganzeërs die mij tot nu toe vergezeld hadden. Ik zond Frederici en Helstone op verkenning, met de opdracht tot aan den gemerkten krapaboom te loopen en van daaruit in zuidoostelijke richting naar een verbinding met kamp 10 te zoeken. Vergezeld van Bottse begaf ik mij daarna naar Baaikoetoe, dat aan den rechter oever der rivier ligt, waar ik zeer vriendelijk ontvangen en mij goede huisvesting verstrekt werd. Gedurende den overtocht kreeg ik een hevige malaria-aanval.

Toen het aan de rivier bekend was geworden dat ik stroomafwaarts vertrokken was, reisden mij een aantal hoofden achterna, met de bedoeling mij te verzoeken geduld te oefenen; zij kwamen des avonds te Baaikoetoe aan. Ik kon hen niet ontvangen, hetgeen hen uiterst bezorgd maakte. Onmiddellijk na de aankomst der hoofden werden alle mannen naar de offerplaats opgeroepen om de voorouders te smeeken, mijn leven te sparen. De ceremoniën werden gedurende den geheelen nacht voortgezet en toen ik den volgenden ochtend naar de rivier ging om een verfrisschend bad te nemen, vergezelden mij de hoofden naar de landing van het dorp. Allen waren verheugd, want mijn joerka (d.i. geest) zou, voor het geval ik te overlijden ware gekomen, een zware beproeving voor de samenleving der boschnegers geweest zijn. Naar hun opvattingen zou de joerka zich op verschrikkelijke wijze gewroken hebben, door overal ziekte en dood te verspreiden.

Nog wat slap van de doorstane koorts en doof door de ingenomen kinine, lag ik des namiddags in de schaduw van een grooten boom in mijn ruststoel, toen ik plotseling een ongewone bedrijvigheid in het dorp opmerkte. Ik hoorde flauw toeteren en daar kwam Frederici opgewonden aanloopen; reeds uit de verte schreeuwde hij mij toe: „Na granman kon; het grootopperhoofd is aangekomen”. In een ommezien werd ik omstuwd door een vroolijke menigte, een oude vrouw omhelsde mij en riep hardop: „Massa Joenkoesoe joe winni; Mijnheer Junker U heeft gewonnen, de rivier is weder vrij”. En daarna stormde de menigte

het pad af dat naar de rivier leidt; ik bleef alleen in mijn stoel achter, tenslotte eveneens opgewonden. Nog wilde ik niet aan het succes gelooven, doch daar dook uit het halfduister van het boschpad het vriendelijk lachende gezicht op van Gesine, het hoofd der Vandraaknegers; achter hem volgde Soenji, het hoofd der Dahome, van het dorp der granobia. Nu wist ik dat het spel gewonnen was. De beide hoofden meldden mij dat Jankosoe op den Waninival was aangekomen en zich ter mijner beschikking had gesteld.

Ik legde aan de hoofden uit dat de gouverneur van Suriname mij gezonden had en ik dezen hier vertegenwoordigde. Het was niet mogelijk dat ik den granman tegemoet ging; morgenochtend zou ik hem ontvangen en hem dan mededeelen wat verder zou geschieden. Vertrouwelijk gaf ik aan Gesine den raad Jankosoe nog mede te deelen dat alleen ik een vlag zou voeren.

Om acht uur van den volgenden ochtend had het onderhoud met Jankosoe plaats. Hij was blijkbaar zeer onder den indruk der vernedering die hij in het dorp van zijn voornaamste tegenstanders moest ondergaan. Met voorovergebogen hoofd vroeg hij wat er met hem zou gebeuren. Ik antwoordde hardop: „Granman, wat velen denken en hopen zal niet plaats hebben; meer kan ik niet zeggen”. „Om tien uur”, zoo vervolgde ik „vertrek ik en ik zal U aan den voet van de vallen inwachten. Daar zullen wij gezamenlijk overnachten om overmorgen in den ochtend eerst de onwillige negers uit de Prittiprati te straffen en daarna de reis naar kamp 10 voort te zetten.”

Klokslag tien stak mijn laadboot van wal. De waterstand was buitengewoon laag. Eenige stroomversnellingen waren in zeer gevaarlijke vallen veranderd, terwijl de groote vallen als onoverkomenlijke rotswallen, volkomen droog liggend, tot groote omtrekkende bewegingen dwongen; langs nauwe, wild bruisende kanalen, die met klippen als bezaaid waren, moest voorzichtig de weg gezocht worden. Om ongeveer twee uur lag onze boot veilig aan den voet van den Dikitonaval, een bij dezen waterstand wel dertig voeten hooge, op vele plaatsen gekloofde en gespleten rotsmuur. Het werd drie uur en nog altijd kwam geen enkele van de veertien corjalen van het geleide van Jankosoe in zicht. Plotseling riep een van mijn boschnegers dat stroomafwaarts twee groote corjalen te zien waren. Ik beklom een rots om vrij uitzicht te bekomen en, terwijl ik scherp in noordoostelijke richting tuurde, zag ik werkelijk van achter een groep rotsen eerst een en daarna nog een tweede boot te voorschijn komen. On-

willekeurig be kroop mij een onbehagelijk gevoel. Wat was stroomafwaarts gebeurd, hoe waren deze groote corjalen door de afsluiting gebroken? Frederici die naast mij was komen staan, keek bezorgd naar de twee naderende corjalen. Daar verdwenen deze plotseling ter hoogte van de prati welke toegang tot den noordelijkst gelegen val van deze reeks, den Moesoemba, verleent. Naar de tegenovergestelde zijde uitkijkende zag ik nog altijd geen van de tot het geleide van den granman behorende corjalen aankomen. Zat ik hier in een val? Ik riep Helstone en gaf in het Hollandsch de order dat zoodra er iets ongewoons mocht gebeuren de geweren der boschnegers gegrepen moesten worden. Het was intusschen half vier geworden daar kwamen onverwacht de corjalen weder in de open rivier. Frederici, die scherp naar de beide flink bemande booten uitkeek, verbrak eensklaps de spanning, door den uitroep: „Soldati; de militairen”. En terwijl ik mij omkeerde, zag ik ook twee corjalen het laatste terras van den val in het zuiden afvaren.

Tien minuten later sprong de luitenant op de rots waaraan onze boot vast lag. Ook de flotille van den granman was intusschen in haar geheel over de laatste rotsversperring heen en lag weldra gemeerd. De aankomst van het grootste gedeelte der patrouille maakte op de boschnegers een geweldigen indruk. Nadat de laatste booten aangekomen waren stelde ik den granman aan den patrouillecommandant voor en wij zaten bij een kopje thee tot donker worden gezellig bij elkaar. Toen de luitenant en ik in de hangmat lagen vertelde hij dat hij verondersteld had dat ik in gevaar verkeerde. Hij had er toen met Hokahing over gesproken en besloten mij te hulp te snellen. De luitenant lachte hartelijk toen ik hem van de angstige stemming vertelde, die het onverwacht verschijnen van zijn corjalen verwekt had.

Reeds om vier uur in den ochtend vertrok de kapitein Soenji voor het ophalen der boschnegers die den patrouillecommandant onheusch hadden behandeld. Ik had het zoodanig geregeld dat het verhoor op de rots plaats zou hebben waarop de voorganger van den tegenwoordigen granman dood was aangetroffen. Volgens de opvattingen der boschnegers werd deze aldaar door de familie van Jankosoe vermoord, om den laatste aan het bewind te brengen. De boschnegers hadden niet het minste bezwaar tegen de plaats gemaakt; gedurende de zitting merkte ik echter op dat zich niemand op zijn gemak gevoelde. Nadat ik de onwillige negers goed onder handen had genomen liet ik het aan den granman over hen te straffen. Ook deelde ik dezen bij het vertrek naar

kamp 10 mede, dat ik in overleg met den patrouillecommandant besloten had aan het grootopperhoofd het varen met de Nederlandsche vlag toe te staan. Hiervan werd dankbaar gebruik gemaakt.

Eerst laat in den namiddag werd kamp 10 bereikt. Jankosoe betrok de hem aangewezen hut. Hij verkeerde in een zeer gedrukte stemming.

Zooals reeds vermeld is ligt kamp 10 aan den voet van een vallenreeks, de Mingotirivallen, welke door een groot aantal terrassen, die, boven elkander opgebouwd, de rivier over een groote uitgestrektheid in een wirwar van eilandjes en kanalen veranderen. Op den top dezer vallen ligt het dorp Decision. Om nu den terneergeslagen granman wat op te beuren en ook om het detachement in de gelegenheid te stellen de vroolijke zijde van het leven in het oerwoud wat te leeren kennen, liet ik door de twee dorpschouwen de vrouwen voor de avond tot een dans ontbieden. Bij monde van de geïmproviseerde dansliederen moest Jankosoe menigen kwinkslag over zijn gierigheid en over zijn gebrek aan gezag vernemen, dat hem belette de in Cayenne rondboemelende mannen naar hun geboorteland terug te roepen. Men toonde niet de minste deernis met den gevangen granman en ook den volgenden dag, gedurende de reis van kamp 10 naar Kabelstation, kon opgemerkt worden dat de situatie waarin Jankosoe verkeerde door velen met genoegdoening werd gezien. Niettemin wachtte men zich hiervan in het openbaar blijk te geven; de vrees voor den geheimzinnige wreker, den koenoe, deed ieder openbaar leedvermaak verstommen. De flotille welke het laatste traject te water aflegde was intusschen tot een sterkte van twee en twintig groote corjalen aangegroeid. In de bijna uitgedroogde rivier liep zoo goed als geen stroom. De reis vorderde daarom zeer langzaam. Buitendien werd deze nog zeer vertraagd doordat de sergeant van het detachement een zonnesteek opliep en eenige soldaten gedurende de reis ernstig door malaria aangetast werden.

Jankosoe had gedurende zijn meer dan vijftwintigjarig beheer op zijn reizen naar Paramaribo nimmer Ganzee, het grootste dorp der Saramaccanen, aangedaan. Ik deelde hem daarom mede dat ik te Ganzee zou stoppen en hij zodoende in de gelegenheid werd gesteld aldaar zijn onderdanen te begroeten. Veel vreugde bereidde hem deze mededeeling niet. Niettemin werd aan het in bedekte termen gegeven bevel voldaan. Aan de landing was niemand om het grootopperhoofd te begroeten en ik liep daarom

het dorp in en verzocht den schoolmeester de jeugd Jankosoe te doen toezien. De geheele school kneep uit toen ik het school-lokaal betrad en met moeite kon het hoofd der school de kinderen weer bij elkaar krijgen en klonk daarop het „Wien Neerlandsch bloed” den granman tegemoet, die echter zijn boot niet verliet, doch aan eenige, zich intusschen aan de landing van het dorp verzameld hebbende nieuwsgierigen beloofde, op zijn terugreis naar den Pikienrio, Ganzee te zullen aandoen. Deze belofte heeft Jankosoe echter niet gehouden.

Jankosoe werd door de meeste leden van zijn stam en door de hoofden veracht en gehaat, terwijl men zijn kleinen aanhang, welke den stam door tooverij terroriseerde, ten zeerste vreesde. Als zinnebeeld der onafhankelijkheid van den stam echter was hij onaantastbaar. Iedere aanranding van den granman wordt volgens de opvatting der boschnegers door een geheimzinnige macht met den dood gestraft. Of het nu aan toeval, of aan misdaad moet worden toegeschreven, een feit is het dat de drie hoofden die mij behulpzaam geweest zijn om de orde en het gezag aan de Boven-Suriname te handhaven, binnen korten tijd zijn overleden. Het is dus begrijpelijk dat zich de drie hoofden van Ganzee achteraf hebben gehouden, want het christendom beschermt hen niet tegen de heidensche goden en machten. Dat dit zoo is, daarvan ben ik jaren tevoren eens getuige geweest. Een vrouw van Ganzee werd beschuldigd een man van het dorp Kadjoe van het leven beroofd te hebben. Volgens de opvatting van den stam is de familie van een individu verantwoordelijk voor diens daden. De familie van den doode reisde naar Ganzee en eischte schadevergoeding van de familie van de aangewezen moordnares. Ik logeerde bij den schoolmeester toen de negers arriveerden. Deze eischten de afgifte van een aantal artikelen, zooals hangmatten, rijst, rum enz. Alles was niet bij de hand. De negers van Kadjoe stelden toen den eisch dat binnen veertien dagen de rest geleverd zou moeten worden. Gedurende den tijd dat dit niet geschiedde, werd aan de tot afgifte verplichten verboden hun kostgronden te bezoeken. Vermeld moet worden dat de Christenen van Ganzee zich stipt aan de heidensche gebruiken van den stam hebben gehouden; alle gevraagde goederen werden op tijd afgeleverd.

Het zou goed geweest zijn wanneer te Paramaribo de met boschnegeraangelegenheden te doen hebbende bureaux aangaande toestanden als de hierboven geschetste op de hoogte geweest waren. Het is hier de plaats niet staaltjes aan te halen van ook in

officieele stukken uitgekomen onbekendheid ter zake; verwezen moge worden naar mijn artikel Een staat in den staat, opgenomen in den veertienden jaargang van dit tijdschrift. De ambtenaar aan wien belet werd zijn opdracht uit te voeren, was ik; bij die gelegenheid was ik vergezeld van een consulaire vertegenwoordiger der Ver. Staten, die met Jankosoe verlangde kennis te maken. Maar, laat ons het verhaal vervolgen.

De gouverneur zond nadat ik de aankomst van Jankosoe te Kabelstation te Paramaribo had gemeld, een extratrein waarmede de reis naar de hoofdstad werd vervolgd. In verband met het zenden van dezen trein moet ik wederom even op de gebeurtenissen vooruit loopen. Eenige jaren later bezocht een Amerikaansch geleerde, Prof. Dr. Morton Kahn, de Kolonie, om van de boschnegers een studie te maken. Hij schreef het boek „Djuka” Naast juiste beschouwingen van algemeen ethnologischen aard treffen wij in dit boek ook onjuiste voorstellingen aan omtrent de staatkundige verhouding der boschnegers tot het koloniale bestuur. Ten opzichte van den trein nu zegt onze professor dat deze altijd gereed staat zoodra Jankosoe den wensch te kennen gegeven heeft zich naar Paramaribo te begeven. Aldaar wordt hij dan met groot ceremoniëel ontvangen, met luister ingehaald. Ook laat de geleerde schrijver ieder jaar de geladen corjalen naar de bovenrivieren varen, om het tribuut der koloniale regeering aan de boschnegers over te brengen. Het zonderlingst echter wordt de houding van den vertegenwoordiger der Kroon tegenover Jankosoe in het boek „Djuka” geschetst; wij krijgen de volgende voorstelling van het verhoor van het aan den gouverneur voorgeleide grootopperhoofd: Jankosoe groet den gouverneur. De bewindsman antwoordt op een onbehoorlijke wijze. Het grootopperhoofd wordt verontwaardigd en vraagt aan den tolk hoe hij het feitelijk met den gouverneur heeft. De tolk legt aan den gouverneur uit dat hij niet correct is geweest en de gouverneur haast zich dan ook aan Jankosoe verontschuldigen aan te bieden. Het meest te betreuren is dat wat een man der wetenschap geschreven heeft aan anderen tot bron van informatie strekt, met fouten en al.

De gouverneur, die eerst voornemens geweest was met Jankosoe korte metten te maken en dezen af te zetten, zag later daarvan af. Hierbij werd vooral rekening gehouden met de eigenaardige instellingen, gebruiken en heerschende toestanden in de boschnegerwereld. In werkelijkheid is een grootopperhoofd daaraan meer onderworpen dan aan het gezag te Paramaribo. Een nieuw

benoemde granman zou, zoo lang het afgezette grootopperhoofd in leven was, nooit erkend worden. Er zou getracht worden een van beiden door de geheimzinnige macht van den koenoe uit den weg te ruimen. Het geloof aan den vloek is onwrikbaar, onderzoek naar de doodsoorzaak ten eenenmale uitgesloten.

Daarom werd besloten alleen de macht van Jankosoe te knotten. Het gebied der Saramaccanen werd in drie afdeelingen verdeeld, ieder met een eigen hoofd; ieder hoofd kreeg bijzondere bevoegdheden. Jankosoe bleef grootopperhoofd en tevens hoofd van de het verst afgelegen afdeeling. De boschnegers die op de vrachtvaart naar Cayenne wilden reizen werden aan contrôle onderworpen en omtrent het begraven van lijken, die soms wekenlang boven den grond werden gehouden, werden bepalingen gemaakt. Andere bepalingen regelde het planten van voedselgewassen enz.

Alles nogal in tegenspraak met de caricaturale voorstelling der verhouding tusschen bestuur en boschnegerhoofden, in het hooger genoemde Amerikaansche boek gegeven.

De regeling, op 5 April 1924 ingevoerd, werd slechts gedurende een viertal jaren gehandhaafd. Het voor Suriname zoo typische verschijnsel, gebrek aan continuïteit, kwam hier, waar het de uitoefening van het gezag in het Surinaamsche binnenland betrof, weder voor den dag. Door den opvolger van den gouverneur die bij de boschnegers ingegrepen had, werd het contact met het binnenland verbroken. Na het echec met de toepassing der vuurwapenverordening werd de politiepost te Bergendal, onderwille der bezuiniging, opgeheven, niettegenstaande deze post belangrijke diensten bewezen had ten aanzien van het toezicht op het boschland.